

ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ

ОСТРОГЛЯД Олександр Васильович

УДК 343.131.5 + 343.156

**ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТОМ ЗАХИСТУ У СТАДІЇ АПЕЛЯЦІЙНОГО
ПЕРЕГЛЯДУ РІШЕНЬ СУДУ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ**

Спеціальність 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового
ступеня кандидата юридичних наук

Одеса – 2007

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Юридичному інституті Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник заслужений юрист України,
академік Академії наук Вищої школи України,
доктор юридичних наук, професор
БАСАЙ Віктор Давидович,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
завідувач кафедри кримінального права і процесу

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
АЛЕНІН Юрій Павлович,
Одеська національна юридична академія,
завідувач кафедри кримінального процесу

кандидат юридичних наук, доцент
ПОПЕЛЮШКО Василь Олександрович,
Національний університет „Острозька академія”,
завідувач кафедри правосуддя та криміналь-
но-правових дисциплін

Захист відбудеться “___” _____ 2007 року о ___ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03 Одеської національної юридичної академії за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Одеської національної юридичної академії за адресою: м. Одеса, вул. Піонерська, 2.

Автореферат розісланий “___” _____ 2007 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Музиченко П. П.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Конституція України 1996 року проголосила Україну суверенною, незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою, а людину – найвищою соціальною цінністю. Складовою втілення цих декларативних положень у життя є не лише проголошення державою, але й забезпечення захисту прав та інтересів особи у всіх сферах суспільного життя і, зокрема, у сфері кримінального судочинства.

Стаття 2 Кримінально-процесуального кодексу України передбачає, що завданнями кримінального судочинства є охорона прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб, які беруть у ньому участь, а також швидке і повне розкриття злочинів, викриття винних та забезпечення правильного застосування закону для того, щоб кожного, хто вчинив злочин, було притягнуто до відповідальності і жодного невинного не було покарано.

Досягнення зазначених завдань передбачає встановлення істини у кожній кримінальній справі і винесення законного, обґрунтованого та справедливого вироку. Саме тому всі інститути кримінального процесу повинні будуватися таким чином, щоб створити найбільш надійні гарантії встановлення істини і забезпечення прав людини.

У системі стадій кримінального процесу важливе місце посідає апеляційне провадження з перевірки вироків, постанов і ухвал суду, яке водночас служить гарантією недопущення судових помилок, охорони прав та законних інтересів учасників процесу, сприяє виконанню завдань кримінального судочинства та зміцненню законності.

Питання апеляційного перегляду судових рішень є малодослідженим для науки кримінального процесу України, оскільки така форма оскарження на території незалежної України була введена лише в результаті проведення так званої „малої судової реформи” 2001 р. Касаційне провадження, що існувало до 2001 р., мало суттєві відмінності від запровадженого апеляційного, і тому напрацьована теорія кримінального процесу, судова та адвокатська практика не можуть застосовуватись у повному обсязі для вирішення завдань, поставлених перед новим кримінально-процесуальним інститутом.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває теоретична розробка питань, що пов'язані з дієвою охороною прав та інтересів учасників кримінального процесу, з реалізацією функції захисту, вдосконаленням правового статусу суб'єктів, які здійснюють її на стадії апеляційного перегляду рішень суду першої інстанції.

Саме дієвий і професійний захист зможе протистояти обвинуваченню і сприятиме реальному (а не декларативному) впровадженню в життя принципу змагальності сторін у всіх стадіях кримінального процесу та у стадії апеляційного перегляду рішень суду першої інстанції, зокрема.

Окремі аспекти діяльності суб'єктів кримінального процесу у стадії

апеляційного перегляду рішень суду першої інстанції висвітлювали науковці: О. С. Александров, Ю. П. Аленін, С. А. Альперт, Н. Ф. Бабченко, М. І. Бажанов, В. Д. Басай, В. П. Бахін, В. Д. Берназ, Л. О. Богословська, Т. В. Варфоломеева, Ю. М. Грошевий, П. С. Елькінд, В. А. Журавель, Я. П. Зейкан, А. В. Іщенко, Н. І. Клименко, В. М. Коваль, Н. М. Ковтун, Ю. В. Коренєвський, О. Ю. Костюченко, В. С. Кузьмічов, Л. М. Ленський, В. К. Лисиченко, В. Г. Лукашевич, П. А. Лупінська, В. М. Маляренко, Є. Г. Мартинчик, М. М. Михеєнко, В. Т. Нор, Г. П. Падва, В. А. Познанський, В. О. Попелюшко, А. Н. Разінкіна, О. П. Рижаків, Г. П. Саркісянц, О. Д. Святоцький, А. Н. Сергєєв, М. І. Сірій, Ю. І. Стецовський, М. С. Строгович, В. В. Тіщенко, І. Я. Фойницький, А. Л. Ципкін, Т. В. Шевченко, В. П. Шибіко, О. Г. Шило, М. Є. Шумило та ін.

Проте в основі більшості праць вищезазначених науковців лежить, в основному, радянське законодавство, а предметом їх дослідження є перевірка вироків суду першої інстанції в касаційному порядку, що має ряд суттєвих відмінностей від апеляційного перегляду. Поряд із цим, значна частина вчених належить до російської правової школи, а, відповідно, зміст їх наукових поглядів і розробок обумовлений кримінально-процесуальним законодавством Російської Федерації, яке істотно відрізняється від вітчизняного, у тому числі стосовно кола вироків, ухвал і постанов, що можуть бути оскаржені в апеляційному порядку. Крім того, питання діяльності адвоката саме в стадії апеляційного перегляду в судах України і досі залишаються дискусійними, оскільки на даний час не існує єдиного комплексного дослідження щодо основних форм, напрямків і принципів реалізації адвокатом функції захисту у цій стадії кримінального процесу.

Тому на сьогодні, з огляду на запровадження апеляційного перегляду, проблемні питання здійснення захисту в цій стадії актуалізуються і вимагають здійснення комплексного дослідження, спрямованого на вдосконалення цього інституту в КПК України і врахування отриманих результатів при розробці відповідних змін і доповнень, а також при доопрацюванні проекту КПК України в комітетах Верховної Ради України.

Цим зумовлюється актуальність обраної теми дослідження і необхідність її комплексного аналізу, що стало можливим завдяки сучасному етапові розвитку теорії кримінально-процесуального права та напрацьованій судовій практиці участі адвокатів при провадженні судами України апеляційного перегляду рішень судів першої інстанції.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Напрямок дослідження ґрунтується на основних положеннях Концепції вдосконалення судівництва для утворення справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів, схваленої Указом Президента України від 10.05.2006 р. № 361/2006. Дисертація підготовлена в рамках науково-дослідної тематики кафедри кримінального права і процесу Юридичного інституту Прикарпатського

національного університету імені Василя Стефаника „Актуальні проблеми боротьби та попередження злочинності”, затвердженої Вченою радою університету (протокол від 04.10.2000 р. № 2). Тема дисертації затверджена рішенням вченої ради Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол від 04.03.2003 р. № 6, уточнена 31.10.2006 р. – протокол № 3) і зареєстрована в Управлінні координації та планування наукових досліджень Академії правових наук України.

Мета і задачі дослідження. Основною метою дослідження є комплексний аналіз проблемних питань реалізації функції захисту адвокатом-захисником у стадії апеляційного перегляду рішень суду першої інстанції в кримінальному процесі, розроблення на цій основі пропозицій щодо вдосконалення кримінально-процесуального законодавства України, яке регламентує правовий статус захисника та умови реалізації ним своїх прав та обов’язків, а також вироблення практичних рекомендацій для адвокатів стосовно діяльності в стадії апеляційного перегляду в кримінальному процесі.

Для досягнення цієї мети необхідно вирішити такі задачі: 1) дослідити правову природу інституту апеляційного перегляду рішень суду першої інстанції; 2) визначити особливості тактики і методики захисту в апеляційній інстанції; 3) здійснити аналіз колізійних питань узгодження правової позиції захисника і підзахисного щодо апеляційного оскарження рішення суду першої інстанції; 4) дослідити діяльність адвоката при підготовці до написання апеляційної скарги, зокрема щодо дотримання умов оскарження і виявлення та обґрунтування підстав апеляційного оскарження; 5) визначити випадки необхідності і можливості доповнення апеляційної скарги адвокатом, висловлення ним зауважень на апеляційні скарги інших учасників процесу; 6) запропонувати шляхи вирішення труднощів, які виникають у практичній діяльності захисників у стадії апеляційного перегляду рішень суду першої інстанції; 7) дослідити діяльність захисника у суді апеляційної інстанції, а саме: його участь при попередньому розгляді справи, надання пояснень адвокатом, участь у дослідженні доказів та дебатах сторін; 8) розробити пропозиції щодо вдосконалення норм кримінально-процесуального законодавства України, які регулюють питання здійснення захисту в суді апеляційної інстанції, а також порядок апеляційного перегляду рішень суду першої інстанції, що не вступили в законну силу.

Об’єктом дослідження є відносини, які виникають при здійсненні апеляційного оскарження та здійсненні захисту в кримінальних справах при апеляційному перегляді рішень суду першої інстанції.

Предметом дослідження є правові норми, які закріплюють правовий статус адвоката та визначають особливості здійснення ним захисту при апеляційному перегляді рішень суду першої інстанції, а також адвокатська та судова практика із цього питання.

Методологічну основу дисертації склала сукупність сучасних методів і прийомів пізнання об'єктивної дійсності, що поєднує як загальнонаукові, так і спеціальні методи пізнання. Вихідним підґрунтям дослідження є діалектичний метод пізнання, відповідно до якого проблеми, що розглядаються в дисертації, представлені у вигляді єдності їх соціального змісту та юридичної форми. Із спеціальних методів дослідження в роботі застосовано логіко-семантичний метод (у підрозділах 1.1., 1.2. та 2.1. для визначення та поглиблення понятійного апарату „апеляційне провадження”, „форма апеляційного перегляду”, „умова апеляційного оскарження”, „підстави апеляційного оскарження”, „методика захисту в суді апеляційної інстанції”, „тактика захисту”); системно-аналітичний метод (у підрозділах 2.1., 2.2., 2.3., 3.1. і 3.2. для системного аналізу норм Конституції України, КПК України, Закону України „Про адвокатуру”); статистичний (у підрозділах 2.2., та 2.3. для виявлення ефективності практичного застосування норм КПК України, що регулює діяльність захисника у стадії апеляційного перегляду, та визначення доцільності запропонованих в дисертації змін як до чинного КПК України, так і до проекту КПК України); історико-правовий метод (у підрозділі 1.1. для дослідження історичних передумов запровадження апеляційного перегляду рішень суду першої інстанції в Україні); порівняльно-правовий метод (у підрозділах 1.1., 2.1., 2.2. та 2.3. у процесі порівняння норм КПК України, Закону України „Про адвокатуру” з відповідними положеннями проекту КПК України та кримінально-процесуальним законодавством Російської Федерації); логіко-нормативний метод (у підрозділах 2.2. та 2.3. для побудови проектів кримінально-процесуальних норм, що пропонуються як зміни до чинного КПК та проекту КПК, що стосуються участі захисника в суді апеляційної інстанції) та ін. З метою вивчення матеріалів кримінальних справ при аналізі документів застосовувався соціологічний метод (проаналізовано 175 кримінальних справ та окремі процесуальні документи). Використовувався також метод анкетування, за допомогою якого було опитано 130 суддів місцевих і апеляційних судів; 140 адвокатів. Для опрацювання отриманих результатів анкетування зазначених категорій практичних працівників застосовувалися статистичні методи обробки даних.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є одним із перших в Україні комплексних наукових досліджень щодо теоретичних та практичних завдань здійснення захисту у стадії апеляційного перегляду рішень суду першої інстанції. У межах дисертаційного дослідження одержано такі результати, що складають наукову новизну та виносяться на захист:

уперше:

на основі положень теорії криміналістики та кримінально-процесуального права визначено основні риси, які відрізняють методику захисту у суді апеляційної інстанції від методики захисту у суді першої інстанції, на підставі чого надано визначення поняття „методика захисту в суді апеляційної інстанції”. Під методикою

захисту у суді апеляційної інстанції пропонується розуміти систему правил і прийомів роботи захисника, застосування яких ґрунтується на принципі законності, і які є обов'язковими до виконання адвокатом з метою найбільш успішного досягнення завдань захисту, обумовлених місцем апеляційного оскарження в кримінальному процесі України;

обґрунтовано необхідність чіткого визначення та закріплення в КПК України строку, протягом якого особа, що подала апеляцію, має право її доповнити, змінити або відкликати. Для покращання підготовки кримінальної справи до апеляційного розгляду запропоновано обмежити цей строк трьома добами до початку розгляду справи в апеляційному суді;

на підставі аналізу питань, які підлягають вирішенню при попередньому розгляді справи в суді апеляційної інстанції, обґрунтовано необхідність законодавчого закріплення обов'язкової участі захисника на цьому етапі стадії апеляційного перегляду кримінальної справи. Запропоновано закріпити обов'язкову участь захисника при попередньому розгляді кримінальної справи в суді апеляційної інстанції, а за його відсутності – підсудного;

на основі положень теорії кримінально-процесуального права зроблено висновок про необхідність розширення кола випадків обов'язкової участі захисника при розгляді кримінальної справи в суді апеляційної інстанції. До їх числа необхідно віднести не лише випадки, коли ставиться питання про погіршення становища підзахисного, але й коли участь захисника є обов'язковою при провадженні справи в суді першої інстанції. Розроблено пропозиції щодо внесення відповідних змін до КПК України;

отримали новий розвиток та вдосконалення:

положення про доцільність розширення можливостей захисника у збиранні відомостей про факти, їх фіксації та використання як додаткових матеріалів у кримінальній справі при її перегляді в апеляційному порядку. Зокрема, запропоновано надати захисникові право опитувати громадян за їх згодою, розроблено процедуру такого опитування, процесуальну форму його фіксації та передбачено відповідні зміни до КПК України;

висновок щодо необхідності виключення з КПК України та проекту КПК України положень, що передбачають право суду на власний розсуд викликати для встановлення у справі фактичних даних будь-яких осіб як свідків і як потерпілих для допиту або експертів для дачі висновків; вимагати від підприємств, установ, організацій, посадових осіб і громадян пред'явлення предметів і документів, які можуть установити необхідні у справі фактичні дані; вимагати проведення ревізій, вимагати від банків інформацію, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб у порядку та в обсязі, встановлених Законом України „Про банки і банківську діяльність” (ст. 66 КПК України і ст. 148 проекту КПК України), оскільки це перекладає обов'язок доказування на суд;

обґрунтування потреби ведення протоколу засідання суду апеляційної інстанції незалежно від того, чи проводиться судове слідство, як одного з важливих процесуальних засобів забезпечення прав і законних інтересів потерпілих від злочинів і підсудних у кримінальному судочинстві. У ньому повинен відображатися весь хід судового розгляду в суді апеляційної інстанції, тобто не тільки висновок прокурора у справі, пояснення сторін та їх клопотання, але також подання сторонами додаткових матеріалів;

висновок про можливість виходу суду апеляційної інстанції за межі апеляції, якщо цим не погіршується становище підсудного. До їх числа необхідно віднести випадки, коли розгляд апеляції дає підстави для прийняття рішення на користь осіб, стосовно яких апеляції не надійшли чи надійшли, а також при перегляді в апеляційному порядку справи про злочин, вчинений у співучасті.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть використовуватись у подальших науково-теоретичних розробках, а також у практичній реалізації норм КПК України та Закону України „Про адвокатуру”. Сформульовані за результатами здійсненого дослідження пропозиції можуть бути використані при підготовці проекту КПК України (Акт впровадження результатів дослідження у роботу Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності Верховної Ради України від 20.01.2006 р. № 06-19/15-69), а також при розробці актів тлумачення законодавства, зокрема глав 29–30 КПК України (наприклад, при підготовці Постанови Пленуму Верховного Суду України). У правозастосовній діяльності результати дослідження можуть бути використані у діяльності адвокатів при здійсненні ними захисту в стадії апеляційного перегляду рішень суду першої інстанції, а також суддів у даній стадії кримінального процесу.

Результати дослідження використовуються у навчальному процесі викладачами кафедри кримінального права і процесу Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (Акт впровадження результатів дослідження у навчальний процес від 27 грудня 2006 р.) і викладачами кафедри кримінального права і процесу Прикарпатського юридичного інституту Львівського юридичного інституту МВС України (Акт впровадження результатів дослідження у навчальний процес від 9 лютого 2007 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення дослідження і висновки, зроблені у ньому, доповідалися та обговорювалися на міжнародних, всеукраїнських та регіональних науково-практичних конференціях: “Осінні юридичні читання” (м. Хмельницький, 2004, 2005 рр.), „Содружество наук. Барановичи – 2005” (м. Барановичі, Республіка Білорусь, 2005 р.), „Менталитет славян и интеграционные процессы: история, современность, перспективы” (м. Гомель, Республіка Білорусь, 2005 р.), “Актуальні проблеми правознавства” (м. Харків, 2006 р.), “Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні” (м. Острог, 2005 р.), „Правове життя: сучасний стан і

перспективи розвитку” (м. Луцьк, 2005 р.), “Проблеми вдосконалення правового регулювання щодо забезпечення прав та основних свобод людини і громадянина в Україні” (м. Івано-Франківськ, 2005, 2006 рр.), „Актуальні питання реформування правової системи України” (м. Луцьк, 2005 р.), „Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні” (м. Львів, 2005 р.), „Реформування законодавства з питань протидії злочинності в контексті євроінтеграційних прагнень України” (м. Запоріжжя, 2006 р.). Результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри кримінального права і процесу Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Публікації. Основні положення дисертації опубліковано у 17 наукових працях, 5 із яких – у виданнях, що входять до переліку наукових фахових видань, затвердженого ВАК України.

Обсяг і структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та 4 додатків. Загальний обсяг роботи складає 194 сторінки, з яких текст дисертації – 172 сторінки, список використаних джерел (250) – 22 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дослідження, зазначається зв'язок роботи з науковими програмами, планами, визначаються об'єкт, предмет, мета та завдання дослідження, його методологічні та теоретичні засади, висвітлюються наукова новизна, практичне значення одержаних результатів, апробація результатів дослідження.

Розділ 1 “Теоретичні аспекти здійснення захисту у стадії апеляційного перегляду рішень суду першої інстанції” складається з двох підрозділів і присвячується визначенню місця і ролі апеляційного провадження у системі стадій кримінального процесу України, а також дослідженню основних положень тактики і методики захисту у стадії апеляційного перегляду рішень суду першої інстанції.

У **підрозділі 1.1. “Апеляційне провадження з перевірки рішень суду першої інстанції як важлива гарантія прав особи у кримінальному процесі України”** наведено характеристику цього інституту, визначено його позитивні риси та значення як гаранта прав особи, аналізується історичний розвиток апеляційного перегляду рішень суду в Україні.

Робиться висновок, що позитивність уведеного інституту апеляційного перегляду вироків суду має прояв у тому, що суд апеляційної інстанції вправі постановити свій вирок, відмінивши чи змінивши при цьому вирок суду першої інстанції, він вправі провести судове слідство з питань, що ставляться у скарзі чи поданні, а також у тому, що скарга чи подання подаються на рішення, які не набрали законної сили, що надає правосуддю більш ефективного характеру.

Визначається форма апеляційного перегляду рішень як зовнішнє вираження побудови ходу судового засідання при перегляді рішень апеляційною інстанцією. Зазначається, що обравши за критерій поділу необхідність проведення судового слідства, можна виокремити повну і неповну (скорочену) форми апеляційного перегляду. Виокремлюються ознаки вищезазначених форм та зазначається практичне значення такого поділу через вплив на повноваження суду апеляційної інстанції.

У підрозділі 1.2. *“Поняття тактики та методики захисту у стадії апеляційного перегляду рішень суду першої інстанції”* здійснюється аналіз основних складових тактики та методики захисту у стадії апеляційного перегляду рішень суду першої інстанції, надається їхня характеристика.

Визначається тактика захисту як система розроблюваних на основі сучасних досягнень науки кримінального процесу та криміналістики, а також загальнонаукових положень і адвокатської практики тактичних прийомів діяльності захисника, рекомендацій з їхнього застосування, а також планування їх застосування в ході конкретної захисної ситуації з метою доведення обставин, що виправдовують чи пом'якшують вину підзахисного, забезпечують його права і свободи у всіх стадіях кримінального процесу, а також визначаються вимоги щодо тактичних прийомів.

Зазначається, що, на жаль, методика юридичної діяльності, розроблена криміналістами, застосовна лише до слідства. Тому, при визначенні методики діяльності адвоката необхідно звернутися до напрацювань методики розслідування злочинів. На основі аналізу принципів методики розслідування, можна сформулювати такі загальні положення методики захисту: планованість здійснення системи дій, з яких складається захист; обґрунтованість методики захисту в конкретній справі положеннями відповідної типової методики, що враховує типову характеристику захисту у справах певного виду; врахування обставин справи, ситуації, що наповнюють методику конкретним змістом; оптимальний набір дій захисника, що забезпечує повноту, точність та економічність захисту; поділ дій захисника на першочергові та наступні; оптимальна послідовність запланованих і тих дій захисника, що проводяться одразу; включення до структури методики не тільки простих елементів у вигляді окремих дій, але і комплексів дій захисника та його помічників (детективів), що підпорядковуються якимось окремим задачам; вирішення питання про черговість не тільки окремих дій захисника всередині кожної окремої сукупності, але також про визначення оптимальної черговості здійснення самих серій; рухомість, динамічність методики захисту у будь-якій конкретній справі. Саму ж методику захисту в кримінальних справах у суді апеляційної інстанції можна визначити як систему правил і прийомів роботи захисника, застосування яких ґрунтується на принципі законності, і які є обов'язковими до виконання адвокатом з метою найбільш успішного досягнення

завдань захисту, обумовлених місцем апеляційного оскарження в кримінальному процесі України.

Розділ 2 “Апеляційне оскарження захисником рішень суду першої інстанції” складається з трьох підрозділів і присвячений аналізу діяльності адвоката щодо підготовки апеляційної скарги, яка включає в себе дотримання ним умов та підстав апеляційного оскарження, визначення структури апеляційної скарги, подання нових матеріалів до суду апеляційної інстанції, доповнення апеляційної скарги за наявності відповідних підстав та подання зауважень на апеляційні скарги інших учасників процесу та на подання прокурора.

У *підрозділі 2.1. “Умови та підстави апеляційного оскарження”* зазначається, що перед адвокатом стоїть багато умов, дотримання яких є обов’язковим для оскарження ним вироку суду першої інстанції. Серед них можна виділити три групи: 1) порушення прав засудженого; 2) умови, які передбачені Кримінально-процесуальним кодексом України (рішення, на які подається апеляція; строки апеляційного оскарження); 3) узгодження правових позицій з підзахисним.

Стосовно узгодження правових позицій з підзахисним робиться висновок, що, у випадку небажання оскарження вироку підзахисним адвокат, коли він вважає це за необхідне, повинен роз’яснити підзахисному негативні моменти відмови від оскарження; скласти апеляційну скаргу від свого імені та ознайомити з нею клієнта; отримати від підзахисного письмову заяву про небажання подавати апеляційну скаргу, в якій той має зазначити, що йому роз’яснено наслідки неподання скарги (на випадок виникнення сумніву у бездіяльності чи непрофесійності адвоката).

У випадку наполягання підзахисного на оскарженні, навіть якщо адвокат із цим не згоден, він зобов’язаний подати апеляційну скаргу.

Апеляційні підстави – це ті передбачені законом обставини, встановлення яких апеляційним судом тягне повну чи часткову зміну вироку (постанови, ухвали) суду першої інстанції або постановлення нового вироку чи закриття справи судом апеляційної інстанції.

Апеляційні підстави, передбачені ст. 367 КПК України, можна поділити на: 1) *однобічність або неповнота проведеного досудового слідства*; 2) *суттєве порушення форм судочинства*: умовне – за наявності якого від суду апеляційної інстанції залежить, скасувати чи змінити вирок (наприклад, коли суд першої інстанції не взяв до уваги докази, які могли істотно вплинути на його висновки); безумовне – за наявності якого суд апеляційної інстанції зобов’язаний скасувати вирок (наприклад, за наявності підстав для закриття справи її не було закрито); 3) *неправильне застосування Кримінального кодексу України*: порушення норм Загальної частини Кримінального кодексу України; порушення норм Особливої частини Кримінального кодексу України; 4) *явна несправедливість вироку* (невідповідність призначеного покарання тяжкості злочину та особі засудженого).

Зазначається, що перед початком апеляційного оскарження адвокату слід упевнитися в дотриманні умов апеляційного оскарження та визначитися, чи існує підстава для скасування чи зміни вироку.

У **підрозділі 2.2. “Особливості підготовки і складання апеляційної скарги захисником”** досліджуються проблемні питання підготовки адвокатом апеляційної скарги. Зокрема, звертається увага на те, що повноваження стосовно залишення апеляції без руху і розгляду (відповідно до ст. 352 КПК України) варто було б надати суду першої інстанції, в якому знаходиться справа, для значної економії часу.

На основі аналізу чинного законодавства та наукових поглядів вчених-процесуалістів пропонується така структура апеляційної скарги адвоката: 1) вступна частина (назва суду, якому адресується апеляція; особа, яка подає апеляцію; вирок, ухвала чи постанова, на які подається апеляція, і назва суду, який їх постановив); 2) описово-мотивувальна частина (вказівка на те, в чому полягає незаконність вироку, ухвали, постанови, та доводи на її обґрунтування з посиланням на відповідні аркуші справи чи на додаткові матеріали); 3) резолютивна чи заключна частина (прохання особи, яка подає апеляцію; перелік документів, які додаються до апеляції, дата і підпис особи, що її подала).

Зазначається, що для складання апеляційної скарги адвокат повинен проаналізувати матеріали справи і встановити ті апеляційні підстави, за наявності яких вирок підлягає зміні чи скасуванню.

При складанні апеляційної скарги адвокату слід пам'ятати, що згідно з чинним законодавством, суд апеляційної інстанції перевіряє законність, обґрунтованість і справедливість судового рішення лише у тій частині, в якій його оскаржено, і по відношенню до тих засуджених, яких стосується скарга.

На основі аналізу ч. 2 ст. 365 КПК України зазначається, що ця норма підлягає обмеженому тлумаченню, а саме: суд апеляційної інстанції може вийти за межі апеляції, якщо цим не погіршується становище підсудного, у випадку, коли розгляд апеляції дає підстави для прийняття рішення на користь осіб, стосовно яких апеляції не надійшли чи надійшли, а також у випадку співучасті.

Стосовно подання адвокатом доказів до суду апеляційної інстанції, зазначається таке: хоча КПК України формально надає адвокату право подавати докази, проте не дозволяє проводити йому ті чи інші процесуальні дії, спрямовані на відшукування і закріплення інформації, відомостей про факти, а також КПК не визнає результати таких дій доказами.

Тому в КПК України належить передбачити вичерпний перелік способів збирання захисником доказів, а також передбачити процесуальні форми їх фіксації.

У **підрозділі 2.3. “Доповнення апеляційної скарги, зауваження на апеляційні скарги інших учасників процесу та на подання прокурора”** досліджуються найбільш актуальні проблеми визначення адвокатом випадків та умов, за яких він

може чи зобов'язаний подати додаткову апеляційну скаргу, а також заперечити вимоги апеляційних скарг інших учасників процесу чи подання прокурора.

Стверджується, що до подання додаткової скарги адвоката може спонукати наявність істотних причин, до яких слід віднести: відсутність на момент подання апеляційної скарги протоколу засідання суду першої інстанції, необхідного для аргументування правової позиції адвоката у справі; наявність особливої складності чи багатоепізодності справи; заміна захисника, що виступав у суді першої інстанції, новим, якщо їх позиції не співпадають (за наявності згоди підзахисного); наявність нових матеріалів, апеляцій інших учасників судового розгляду, які змінюють думку захисника щодо обсягу оскарження судового рішення чи доводи і мотиви, викладені в апеляції.

Направлення заперечень на скаргу є правом, а не обов'язком учасників процесу. Кримінально-процесуальний кодекс не містить будь-яких вимог до заперечень на апеляційну скаргу чи пояснень. Напевне, вони мають подаватися зі змістом, схожим до апеляційної скарги. Як і в скарзі, в запереченнях на неї можуть міститися клопотання особи, яка подала заперечення.

Частина 1 ст. 355 КПК передбачає, що додаткова скарга може бути подана до початку розгляду справи в апеляційному суді. Проте для нормальної підготовки справи до розгляду необхідно було б внести зміни до Кримінально-процесуального кодексу, якими передбачити, що не пізніше 3 діб до початку розгляду справи в суді, особа, яка подала апеляцію, має право доповнити, змінити, або відкликати її, а також подати свої заперечення на апеляцію іншого учасника судового розгляду.

Розділ 3 “Діяльність захисника при розгляді справи в суді апеляційної інстанції” складається з двох підрозділів і присвячений дослідженню актуальних питань діяльності адвоката по підготовці до судового розгляду в суді апеляційної інстанції, його участі у попередньому розгляді справи в суді, під час судового слідства та в судових дебатах сторін.

У *підрозділі 3.1. “Участь адвоката в підготовчій частині судового засідання та у судовому слідстві”* подається детальний аналіз роботи захисника перед початком розгляду справи в суді апеляційної інстанції, при попередньому розгляді справи в суді апеляційної інстанції, а також здійснюється детальний аналіз діяльності захисника, як рівноправного учасника дослідження доказів у суді. Зазначається, що підготовка включає в себе такі позиції: вивчення справи – оскільки яким би досвідом не володів захисник, не знаючи справи, він не зможе кваліфіковано захищати; дослідження особи підсудного – має особливе значення у разі оскарження за апеляційною підставою невідповідність покарання особі засудженого; заявлення клопотань – залежить від наявної у захисника інформації та часу її отримання (заявлення клопотань не повинно залежати від того, чи було відмовлено у їх задоволенні судом першої інстанції).

Наголошується, що зважаючи на важливість питань, які вирішуються при попередньому розгляді справи (обсяг судового слідства, витребування додаткових доказів та ін.), необхідно закріпити обов'язковість участі захисника при попередньому розгляді справи, а у випадку його відсутності – самого підсудного. Крім того обов'язковість участі захисника у випадках, передбачених ст. 45 КПК України, необхідно поширити і на апеляційний перегляд вироків суду, оскільки, якщо особливі якості підсудного можуть перешкодити йому здійснювати самостійно захист у суді першої інстанції, то вони перешкоджатимуть йому здійснювати захист і в суді апеляційної інстанції.

Участь захисника при попередньому розгляді справи не повинна зводитися лише до пояснень за скаргою. Як рівноправний суб'єкт кримінально-процесуальних відносин, адвокат має право: заявляти клопотання, відводи складу суду, подавати нові матеріали, висловлювати думку щодо клопотань інших учасників апеляційного засідання і т.д.

Роль пояснень адвоката полягає у викладенні положень скарги в розгорнутому вигляді, докладній мотивації цих положень, для чого потрібні відповідне доповнення, уточнення та розвиток тих положень, які у скарзі закріплені письмово.

Зазначається, що адвокат в кримінальному процесі, на стадії судового слідства, має право ставити питання перед експертами, брати участь у всіх судових діях, подавати суду докази, заявляти клопотання, вимагати занесення до протоколу всього, що відбувається в суді.

Актуальним питанням дослідження є можливість використання апеляційним судом показань свідків, що надані в суді першої інстанції. Стосовно цього висловлюється пропозиція змін до КПК України у вигляді: „Свідки, допитані в суді першої інстанції, допитуються в суді апеляційної інстанції за клопотанням сторін” і відповідно ст. 301 КПК доповнити ч. 2 такого змісту: „При прийнятті рішення суд апеляційної інстанції має право посилається в обґрунтування свого рішення на показання осіб, які не викликалися в засідання суду апеляційної інстанції, якщо ці показання досліджувалися в суді першої інстанції і вони не оспорюються сторонами”.

Як стверджується, основне завдання адвоката в апеляційному засіданні – довести незаконність і необґрунтованість вироку, розкрити допущені у справі порушення процесуального закону і показати, як вони перешкодили суду всебічно розглянути справу і вплинули або могли вплинути на прийняття законного і обґрунтованого вироку.

У підрозділі 3.2. “Виступ захисника в дебатах у суді апеляційної інстанції” аналізуються особливості участі захисника в дебатах у суді апеляційної інстанції у порівнянні з судом першої інстанції.

Судові дебати – завершальна стадія роботи при розгляді і вирішенні кримінальної справи в суді, підсумок всієї роботи адвоката-захисника у справі.

Основна мета виступу адвоката-захисника в судових дебатах – переконати суд у своїй правоті, сприяти постановленню судом рішення на користь підзахисного.

Подана апеляційна скарга має бути основою виступу захисника. Крім того, захиснику слід пам'ятати, що дебати в суді апеляційної інстанції повинні стосуватися лише оскаржуваної частини вироку суду першої інстанції.

Адвокат-захисник повинен будувати свою промову так, щоб переконати суд у своїй позиції на користь підзахисного і, щоб останнє слово підсудного не тільки стало органічною частиною виступу адвоката, але й змогло ще раз підтвердити та емоційно підсилити висновки, що прозвучали з його вуст.

ВИСНОВКИ

У **Висновках** узагальнюються пропозиції щодо вдосконалення чинного кримінально-процесуального законодавства, практики його застосування та підсумовуються наукові результати дослідження.

Удосконалення правової регламентації діяльності захисника в кримінальному процесі загалом і зокрема, у стадії апеляційного перегляду потребує внесення таких змін до КПК України, а також врахування їх при розробці проекту КПК:

варто було б установити загальний 15-денний строк для оскарження в апеляційному порядку будь-яких рішень суду першої інстанції;

згідно зі ст. 352 КПК, у разі невиконання особою, яка подала апеляцію, вимог ст. 350 КПК щодо змісту апеляції, головуючий суду своєю постановою залишає апеляцію без руху. Ця постанова виноситься при попередньому розгляді справи в суді апеляційної інстанції. Проте такі повноваження стосовно залишення апеляції без руху і розгляду варто було б надати суду першої інстанції, в якому на даний час знаходиться справа, оскільки це позбавило би процес зайвої тяганини;

частина 2 ст. 365 (обсяг перевірки справи апеляційним судом) має підлягати обмеженому тлумаченню. Апеляційний суд може прийняти рішення на користь інших осіб (стосовно яких апеляції не надійшли) лише у випадку вчинення злочину у співучасті і лише в межах апеляції, поданої іншими учасниками процесу, для того, щоб не існувало двох різних рішень в одній справі (це не стосується випадків встановлення судом апеляційної інстанції грубих порушень кримінального чи кримінально-процесуального законодавства. У такому випадку суд повинен виходити з принципу покращання становища підзахисного).

Для реалізації права захисника збирати докази необхідно внести відповідні зміни до Кримінально-процесуального кодексу України:

у ст. 266 Кримінально-процесуального кодексу передбачити, що обґрунтовані клопотання захисника про виклик додаткових свідків і витребування інших доказів підлягають задоволенню у всіх випадках;

у ч. 1 ст. 65 Кримінально-процесуального кодексу вказати, що доказами у кримінальній справі є будь-які фактичні дані, на підставі яких у визначеному

законом порядку встановлюють наявність чи відсутність суспільно небезпечного діяння не лише орган дізнання, слідчий і суд, але й захисник. У ч. 2 цієї ж статті передбачити, що ці дані встановлюються, крім перерахованих там джерел, також: „протоколом опитування особи за її згодою; письмовими висновками фахівців з питань, що вимагають спеціальних знань; іншими документами, зібраними захисником”;

доповнити ст. 66 „Збирання та подання доказів” окремою частиною: „Захисник вправі опитувати осіб за їх згодою; витребувати довідки, характеристики, інші документи від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, які зобов’язані надати такі документи чи їх копії; замовляти проведення експертизи”;

крім того, до Кримінально-процесуального кодексу необхідно ввести окрему статтю „Пояснення особи, опитаної адвокатом-захисником за її згодою”, яка передбачала б таке джерело доказів. Передбачити, що особа може бути опитана про обставини, що підлягають встановленню у справі, у тому числі про факти, що характеризують особу обвинуваченого чи підсудного. Для цього джерела також необхідно передбачити форму фіксації на зразок протоколу слідчої дії. Проте, оскільки адвокат-захисник не має владних повноважень, протокол опитування не може містити роз’яснення особі обов’язку нести відповідальність за дачу неправдивих показань, такі роз’яснення можна замінити поясненням особі громадського обов’язку говорити правду;

статтю 82 перейменувати з „Протоколи слідчих дій і судових дій та інші носії інформації щодо цих дій” на „Протоколи слідчих, судових дій, протоколи опитувань осіб адвокатом за їх згоди та інші носії інформації щодо цих дій”, в якій передбачити, що протоколи опитувань, висновки експерта щодо замовленої захисником експертизи визнаються джерелом доказів нарівні з протоколами слідчих і судових дій, оскільки в них підтверджуються обставини і факти, що мають значення для справи;

частину 1 ст. 355 КПК України доцільно викласти у такій редакції: „Не пізніше 3 діб до початку розгляду справи в апеляційному суді особа, яка подала апеляцію, має право доповнити, змінити або відкликати її, а також подати свої заперечення на апеляцію іншого учасника судового розгляду”;

у зв’язку з тим, що при попередньому розгляді справи в суді апеляційної інстанції вирішуються досить суттєві питання (про обсяг судового слідства, витребування додаткових доказів і т.д.), і для уникнення суперечності з принципом змагальності кримінального судочинства в КПК України необхідно закріпити положення, що попередній розгляд справи в судовому засіданні здійснюється суддею одноособово за обов’язковою участю прокурора та захисника, а у випадку його відсутності – за участю підсудного;

необхідно розширити коло випадків обов’язкової участі захисника при

розгляді кримінальної справи в суді апеляційної інстанції. До їх числа необхідно віднести не лише випадки, коли ставиться питання про погіршення становища підзахисного, але й коли участь захисника є обов'язковою при провадженні справи в суді першої інстанції;

КПК України варто доповнити окремою статтею „Допит свідків, допитаних у суді першої інстанції” у такій редакції: „Свідки, допитані у суді першої інстанції, допитуються у суді апеляційної інстанції за клопотанням сторін”;

якщо зберегти порядок, згідно з яким у суді апеляційної інстанції допускається оголошення показань осіб, які не викликалися в судові засідання, то ст. 301 КПК України варто було б доповнити ч. 2 у такій редакції: „При прийнятті рішення суд апеляційної інстанції в обґрунтування свого рішення має право посилалися на показання осіб, які не викликалися в засідання суду апеляційної інстанції, якщо ці показання досліджувалися в суді першої інстанції і вони не оспорюються сторонами”;

частину 1 ст. 362 Кримінально-процесуального кодексу варто було б доповнити такими словами: „Сторони мають право заявити клопотання про виклик нових свідків, проведення судової експертизи, про витребування речових доказів і документів, у тому числі й тих, у дослідженні яких їм було відмовлено судом першої інстанції”.

Для вдосконалення практичної діяльності адвоката-захисника в кримінальному процесі варто виокремити такі висновки й узагальнення:

при оскарженні рішення суду першої інстанції адвокат-захисник у першу чергу повинен дотримуватися всіх умов апеляційного оскарження, а також в апеляційній скарзі вказати на підстави, які він вважає достатніми для скасування або зміни вироку чи постанови;

адвокатаві-захисникові перед початком апеляційного оскарження необхідно визначитися, чи існує підстава для скасування або зміни вироку чи постанови. Апеляційні підстави – це ті передбачені законом обставини, встановлення яких апеляційним судом тягне повну або часткову зміну вироку (постанови, ухвали) суду першої інстанції або постановлення нового вироку чи закриття справи судом апеляційної інстанції;

важливою також на сьогодні є розробка теоретичних і практичних питань, що стосуються тактики та методики захисту в кримінальному процесі та його окремих стадіях. Потребують виділення в рамках науки криміналістики розділи „Тактика захисту” та „Методика захисту”;

Зокрема, тактика захисту – це система розроблюваних на основі сучасних досягнень науки кримінального процесу та криміналістики, а також загальнонаукових положень і адвокатської практики тактичних прийомів діяльності захисника, рекомендацій із їхнього застосування, а також планування їх застосування у ході конкретної захисної ситуації з метою доведення обставин, що

виправдовують чи пом'якшують вину підзахисного, забезпечують його права і свободи у всіх стадіях кримінального процесу. Тактичні прийоми, що застосовуються захисником у ході судового розгляду, повинні відповідати таким вимогам: 1) ґрунтуватися на кримінально-процесуальному законі; 2) відповідати принципам моралі та професійної етики; 3) бути ефективними.

Не варто визначати тактику захисту щодо окремих стадій кримінального процесу України, оскільки більшість тактичних прийомів адвоката-захисника застосовуються в усіх стадіях.

Розроблені в юридичній літературі прийоми та рекомендації спрямовані на вдосконалення процесуальної діяльності учасників кримінального процесу. Низка методичних рекомендацій стосується діяльності захисника. Знання адвокатом-захисником методики захисту та використання відповідних прийомів при його здійсненні підвищує ефективність його діяльності, робить якісним і результативним здійснюваний ним захист.

Методика захисту в кримінальних справах у суді апеляційної інстанції – це система правил і прийомів роботи захисника, застосування яких ґрунтується на принципові законності, що обов'язкові до виконання адвокатом з метою найбільш успішного досягнення завдань захисту, обумовлених місцем апеляційного оскарження в кримінальному процесі України.

У **Додатках** відображено результати впровадження дослідження у правотворчу практику та навчальний процес ряду вищих навчальних закладів, а також висновки, зроблені на підставі проведеного анкетування суддів та адвокатів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Острогляд О. В. Апеляція – новий інститут захисту прав людини в кримінальному судочинстві // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Зб. наук. статей. – Івано-Франківськ, 2002. – Вип. Х. – С. 210-213.

2. Острогляд О. В. Реалізація захисником права на подачу доказів в суді апеляційної інстанції // Наше право: Наук.-практ. журнал / Ред. кол.: В. Л. Мусіяка (гол. ред.) та ін. – К.: Спеціалізоване видавництво “ЮНЕСКО-СОЦІО”, 2004. – № 1. – С. 71-75.

3. Острогляд О. В. Апеляційне провадження в проекті Кримінально-процесуального кодексу України // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Зб. наук. статей. – Івано-Франківськ, 2004. – Вип. XII. – С. 215-219.

4. Острогляд О. В. Доповнення апеляційної скарги адвокатом, зауваження адвоката на апеляційні скарги інших учасників процесу та на подання прокурора //

Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Зб. наук. статей. – Івано-Франківськ, 2006. – Вип. XVI. – С. 248-256.

5. Острогляд О. В. Невідповідність висновків суду фактичним обставинам справи, як апеляційна підстава для оскарження вироку суду першої інстанції // Актуальні проблеми політики: Зб. наук. праць / Голов. ред. С.В. Ківалов; відп. за вип. Л.І. Кормич. – Одеса: ПП „Фенікс”, 2006. – Вип. 29. – С. 355-359.

6. Острогляд О. В. Складання адвокатом додаткових апеляційних скарг у кримінальних справах // Молодь у юридичній науці: Зб. тез доповідей Міжнар. наук. конфер. молодих вчених „Треті осінні юридичні читання”. – Хмельницький: Вид-во ХУУП, 2004. – С. 429-431.

7. Острогляд О. В. Збирання та закріплення доказів адвокатом у кримінальному процесі // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матер. XI регіон. наук.-практ. конференції. 3–4 лютого 2005 р. – Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2005. – С. 420-423.

8. Острогляд А. В. Апелляционное производство Украины и России (сравнительный анализ) // Содружество наук, Барановичи, 22 февраля 2005 г.: В 2 ч. / Редкол.: В.И. Кочурко (гл. ред.) и др. – Барановичи: УО «БарГУ», 2005. Ч.2 – С. 348-349.

9. Острогляд О. В. Умови апеляційного оскарження адвокатом вироку суду першої інстанції та підстави для скасування або зміни вироку чи постанови // Правове життя: сучасний стан і перспективи розвитку: Зб. тез наук. доп. Всеукр. наук.-практ. конфер. студентів та аспірантів від 25 березня 2005 р. Луцьк: РВВ „Вежа” Волин. держ.ун-ту ім. Лесі Українки, 2005. – С. 192-194.

10. Острогляд О. В. Однобічність або неповнота дізнання, досудового чи судового слідства, як підстава для оскарження адвокатом вироку суду першої інстанції // Проблеми вдосконалення правового забезпечення прав та основних свобод людини і громадянина в Україні: Матер. VI Регіон. міжвуз. наук. конфер. молодих вчених та аспірантів (Івано-Франківськ, 22 квітня 2005 року) – Івано-Франківськ, 2005. – С. 211-213.

11. Острогляд О. В. Поняття та класифікація підстав для скасування або зміни вироку чи постанови в суді апеляційної інстанції // Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні: Матер. VI Всеукр. наук.-практ. конференції (28–29 квітня 2005 р.). – Острог: Правничий ф-т Націон. ун-ту „Острозька академія”, 2005. – С. 407-409.

12. Острогляд О. В. Возникновение и развитие института апелляции на территории Украины, России и Белоруссии как один из вопросов интеграционных процессов славянских народов в праве // Менталитет славян и интеграционные процессы: история, современность, перспективы: Матер. IV Междунар. научной

конференції (Гомель, 26–27 мая 2005 г.) / Под общ. ред. В.В. Кириенко. – Гомель: УО ГГТУ им. П.О. Сухого, 2005. – С. 179-180.

13. Острогляд О. В. Умови апеляційного оскарження адвокатом вироку суду першої інстанції // Актуальні питання реформування правової системи України: Зб. наук. статей за матер. I Міжвуз. наук.-практ. конференції (м. Луцьк 27-28 травня 2005 р.), – С. 373-376.

14. Острогляд О. В. Істотні порушення вимог кримінально-процесуального закону, як підстава для оскарження адвокатом вироку суду першої інстанції // Молодь у юридичній науці: Зб. тез Міжнар. наук. конфер. молодих вчених „Четверті осінні юридичні читання” (21–22 жовтня 2005 р.): У 3 ч.: Ч. 3: „Публічно-правові науки”. Підтом II. – Хмельницький: Вид-во Хмелин. ун-ту управл. та права, 2005. – С. 71-75.

15. Острогляд О. В. Питання процесуальної самостійності захисника при оскарженні вироків суду першої інстанції в апеляційному порядку // Актуальні проблеми правознавства: Тези доп. і наук. повідомл. учасн. наук. конфер. молод. учених та здобувачів / За заг. ред. проф. М.І. Панова – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2006. – С. 259-262.

16. Острогляд О. В. Поняття методики захисту в суді апеляційної інстанції // Проблеми вдосконалення правового забезпечення прав та основних свобод людини і громадянина в Україні: Матер. VI Регіональної міжвуз. наук. конфер. молодих вчених та аспірантів (Івано-Франківськ, 28 квітня 2006 р.) – Івано-Франківськ, 2006. – С. 372-374.

17. Острогляд О. В. Процесуальні аспекти діяльності захисника перед початком розгляду кримінальної справи в суді апеляційної інстанції // Реформування законодавства з питань протидії злочинності в контексті євро інтеграційних прагнень України: Матер. Всеукр. наук.-практ. конфер. (м. Запоріжжя, 25-26 травня 2006 р.): У 2 ч. – Запоріжжя: Юрид. ін-т ДДУВС, 2006. – Ч. I – С. 56-59.

АНОТАЦІЯ

Острогляд О. В. Здійснення адвокатом захисту в стадії апеляційного перегляду вироків суду. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза. – Одеська національна юридична академія, Одеса, 2007.

Дисертація присвячена комплексному вивченню теоретичних та практичних проблем здійснення захисту в стадії апеляційного перегляду рішень суду, а також вдосконаленню законодавства України, що регулює діяльність захисника в кримінальному процесі.

Досліджено питання значення запровадження апеляційного перегляду рішень суду першої інстанції в Україні для захисту прав особи, механізм написання адвокатом апеляційної скарги, включаючи визначення умов та підстав апеляційного оскарження, особливості участі захисника при розгляді кримінальної справи в суді апеляційної інстанції, особливості апеляційної промови адвоката.

Запропоновано науково обґрунтовані проекти змін та доповнень до законодавства України за темою дисертації.

Ключові слова: захист, підзахисний, захисник, адвокат, апеляція, апеляційна скарга.

АННОТАЦИЯ

Острогляд А. В. Осуществление адвокатом защиты в стадии апелляционного пересмотра приговоров суда. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза. – Одесская национальная юридическая академия, Одесса, 2007.

Диссертация посвящена комплексному изучению теоретических и практических проблем осуществления адвокатом защиты в стадии апелляционного пересмотра решений суда, а также усовершенствованию законодательства Украины, что регулирует деятельность защитника в уголовном процессе.

Рассматриваются понятие и формы апелляционного пересмотра в уголовном процессе, отличие апелляционного и кассационного пересмотров решений суда первой инстанции.

Акцентируется внимание на необходимости теоретических разработок тактики и методики деятельности защитника на всех стадиях уголовного процесса и на стадии апелляционного пересмотра, в частности.

На основании осуществленного анализа норм действующего уголовно-процессуального законодательства и теоретического материала определяются условия и основания апелляционного обжалования приговоров суда, предлагается структура апелляционной жалобы, решаются проблемные вопросы согласования правовых позиций адвоката и подзащитного, определяются случаи дополнения апелляционной жалобы, замечаний на апелляционные жалобы других участников процесса и на представление прокурора, обращено внимание на особенности участия адвоката при подготовительной части судебного заседания и в судебном следствии апелляционного суда, пределы апелляционной речи адвоката.

Сформулированы научно обоснованные проекты изменений и дополнений к законодательству Украины на основе осуществленного исследования, которые регулируют участие адвоката в стадии апелляционного пересмотра приговоров суда и в уголовном процессе в целом. Особое внимание уделено разработке норм УПК Украины и Проекта УПК Украины, регулирующих процесс собирания адвокатом

сведений о фактах путем опроса граждан, осмотра места происшествия, заказа проведения экспертизы, собирания документов, которые имеют значение для дела, инициирования проведения следственных действий и т. д. В частности, предлагается признать адвоката субъектом не только подачи доказательств, но и их собирания, и предусмотреть процессуальную форму фиксации проведенных адвокатом действий по собиранию доказательственной информации. На основании анализа вопросов, которые должны быть решены при предварительном рассмотрении дела в суде, обоснована также необходимость законодательного закрепления обязательного участия защитника на этом этапе стадии апелляционного пересмотра уголовного дела. Предложено закрепить обязательное участие защитника при предварительном рассмотрении дела в суде апелляционной инстанции, а при его отсутствии – подсудимого. На основании положений теории уголовно-процессуального права сделан вывод о необходимости расширения круга случаев обязательного участия защитника при рассмотрении уголовного дела в суде апелляционной инстанции. К их числу необходимо отнести не только случаи, когда ставится вопрос об ухудшении положения подзащитного, но и когда участие защитника обязательно при производстве дела в суде первой инстанции.

Ключевые слова: защита, подзащитный, защитник, адвокат, апелляция, апелляционная жалоба.

SUMMARY

Ostroglyad O. V. Realization of defence by advocate in the stage of appellate revision of court sentences. – Manuscript.

Thesis for the candidate degree of legal sciences on specialization 12.00.09 – criminal process and criminalistics, forensic examination. – Odessa National Law Academy, Odessa, 2007.

The dissertation is devoted to the complex study of theoretical and practical problems of realization of defence in the stage of appellate revision of court sentences, and also perfection of legislation of Ukraine, that regulates a defender activity in the criminal process.

A question of history necessity of input of appellate revision of court sentences in Ukraine is explored, mechanism of writing by advocate a petition of appeal, including a decision of terms and grounds of statutory appeal, defender participation features in case of consideration of criminal case in court of appellate instance, feature of appellate speech of advocate.

Scientifically grounded projects of changes and additions to the legislation of Ukraine after the dissertation theme are offered.

Keywords: defence, client, defender, advocate, appeal, petition of appeal.